

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет мистецтв
Кафедра музично-практичної підготовки

М. П. Сточанська
Н. Г. Чернецька

Спеціальний музичний інструмент (бандура)

*Методичні рекомендації для самостійної роботи
над технічним матеріалом у класі бандури*

Луцьк
Вежа-Друк
2017

УДК 787.6(072)

ББК 85.315.69я73-9

С 82

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(Протокол № 5 від 15.02.2017 р.)

Рецензенти:

Брояко Н. Б. – кандидат мистецтвознавства, професор кафедри бандури та фольклору Київського національного університету культури і мистецтв, заслужений діяч мистецтв України;

Шиманський П. Й. – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри музично-практичної підготовки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Сточанська М. П.

Спеціальний музичний інструмент [Ноти] : метод. рек. для самостійної роботи над технічним матеріалом у класі бандури / Мирослава Петрівна Сточанська, Наталія Григорівна Чернецька. – Луцьк, : Вежа-Друк, 2017. – 28 с.

Видання містить інформацію щодо послідовності виконання технічного матеріалу: гами, подвійних нот, обернення акордів, арпеджію коротке та довге тощо. Методичні рекомендації призначені для самостійної роботи та мають навчально-методичний характер.

Рекомендовано студентам-бандуристам галузі знань 02 «Культура і мистецтво» спеціальності 025 «Музичне мистецтво» для підготовки «Бакалавра» (2-х і 4-х років навчання). Видання спрямоване на вдосконалення технічної майстерності студентів-бандуристів.

УДК 787.6(072)

ББК 85.315.69я73-9

Одним зі складних компонентів музичної педагогіки є виховання технічної майстерності учня, а це, насамперед, систематична робота над гамами та вправами. Технічні вимоги до бандуристів значно зросли у зв'язку з удосконаленням інструмента й створенням сучасних, більш ускладнених, композиторських творів і перекладів для бандури.

Робота над технічно-інструктивним матеріалом (гамами, різноманітними вправами, етюдами) – невід'ємна частина навчання в будь-якій ланці музичної освіти (початковій, середній, вищій).

Систематична робота над технічним матеріалом сприяє координаційній рівності пальців та тембральній рівності звучання в різних регістрах, вона потрібна для «розігрівання» руки, відпрацювання технічної вправності, раціонального використання часу [4, с. 23].

Основні вимоги до гри гам – єдина метрична пульсація та правильність аплікатури. Любов Мандзюк, доцент кафедри народних інструментів Харківського НУМ ім. І. Котляревського стверджує, що «музикант, який не володіє технікою, не в змозі втілити в звуках зміст виконуваного твору» [3, с.3].

Потрібно зазначити, що на майстерність бандуриста певний відбиток накладають деякі специфічні особливості інструмента, які потрібно враховувати в процесі гри. Надія Брояко, професор Київського національного університету культури і мистецтв, зауважила: сюди слід віднести похиле положення інструмента, незручний спектр огляду приструнків і цілковиту відсутність огляду робочого діапазону басів, незручність видобування хроматизмів на рівні основного ряду струн, біфункціональність лівої руки, відсутність механічної демпферизації [1, с. 29].

У методичних рекомендаціях запропоновано виконання технічного мінімуму для студентів мистецьких закладів у такій послідовності: гама (на збільшення та зменшення кількості нот на один бас), подвійні ноти (терції, сексти, октави), обернення тризвучних і чотиризвучних акордів, тризвучне та

чотиризвучне арпеджіо (висхідне, низхідне, «ламане»), довге арпеджіо, поліритмічне виконання гами.

Гаму можна виконувати з ритмічними угрупованнями: від однієї до чотирьох, п'яти, шести, семи, восьмими нот на один бас. Це залежить від здібностей учня та його технічних можливостей. На початковому етапі викладач рекомендує виконання гами від однієї до 4-х або від однієї до 6-ти нот на один бас (див. **приклад 1**). Тут і далі всі наведені приклади стосуються гами G-dur, за потреби її легко можна змінити на іншу гаму. При досить високій технічній майстерності учень може виконувати гаму на збільшення від 4-х до 8-ми нот на бас та зменшення від 8-ми до 4-х нот на один бас (див. **приклад 2**).

Під час гри мінорної гами потрібно пам'ятати про гармонічний і мелодичний види мінору й застосовувати зручну аплікатуру. Під час гри гармонічного мінору гаму слід починати з 2-го пальця. Отже, підвищений VII-й ступінь гами зручно грати 1-м пальцем на верхньому ряді струн (див. **приклад 3**). Під час гри мелодичного мінору (підвищений VI і VII ступінь) перших чотири ноти потрібно грати на нижньому ряді струн 1, 2, 3, 4-м пальцями, наступних три ноти – на верхньому ряді струн 1, 2, 3-м пальцями (V ступінь має подвоєння струн і тому її зручніше виконувати на верхньому ряді 1-м пальцем) (див. **приклад 4**).

У роботі над гамою поряд з удосконаленням правої руки значну увагу потрібно приділяти й лівій руці. Ця особливість полягає у виконанні висхідної та низхідної гами в басах відповідною аплікатурою. Під час виконання першої октави в правій і лівій руці виконується висхідна гама, при подальшій грі (на один бас припадає 2 ноти) гама в лівій руці є низхідною, при грі на один бас 3-х нот – у лівій руці – висхідна гама й т. ін. (на непарну кількість нот на бас – гама в лівій руці висхідна, на парну – низхідна). Робота над гамами повинна не лише активізувати розвиток «біглості» пальців, а й сприяти вихованню в студентів чіткого метроритму: часто студенти не дотримуються сталого метру й

при зменшенні або при збільшенні нот на один бас – сповільнюють або прискорюють метр.

Під час виконання гами терціями, секстами та октавами в лівій руці зберігається висхідний і низхідний напрямок руху. Гра гами *терціями* починається з тонічної терції та виконується у дві октави (найчастіше до 4-х нот на один бас). Професор Надія Брояко зазначає, що оволодіння технікою подвійних нот можна розділити на кілька етапів: позначення аплікатури, виконання по черзі верхнього й нижнього голосів, виконання подвійних нот у повільному темпі з умовою, що швидкий щипок раптово виводить нову пару пальців у положення готовності до наступного щипка [2, с. 76]. Аплікатура терцій – чергування 1–3-го та 2–4-го пальців або 2–3-й пальці (полегшений варіант). Складність полягає в одночасному проведенні двох голосів різними за будовою й силою пальцями, тому виконавцю потрібно «слухати та контролювати»: збалансувати тембр, синхронність, силу звука (див. **приклад 5**). Гра гами *секстами* має кілька варіантів аплікатури правої руки: 1–3-й пальці – найбільш поширений, для вдосконалення 2-го пальця рекомендовано чергування 1–2-го та 1–3-го пальців, для удосконалення 4-го пальця – чергування 1–3-го та 1–4-го пальців. Така аплікатура застосовується для виконання як висхідної, так і низхідної гам (див. **приклад 6**).

Під час виконання гами *октавами* рекомендовано застосовувати 1–4-й пальці, фіксування відстані в октаві 1–4-м пальцями в перспективі дасть змогу охоплювати чотиризвучні акорди автоматично [5, с. 16]. Як і при грі гами терціями, потрібно «слухати й контролювати» звук.

При оберненні 3- і 4-звучних акордів рекомендовано використовувати схему T–S–D–T для виховання в студентів гармонічного слуху. Поряд із відпрацюванням легкого руху кисті правої руки лівій руці теж відводиться певна роль: при кожній зміні функції вона грає, відповідно, I–III–V ступені цієї функції визначеною аплікатурою (на кожен бас припадає один акорд). Можливі інші варіанти: на кожен бас – два акорди, на кожен акорд – три басы тощо. У

лівій руці залежно від тональності може бути застосований не лише тризвук, а і його обернення – секстакорд, квартсекстакорд (див. **приклад 7** (3-звучні акорди), див. **приклад 8** (4-звучні акорди)).

Виконання технічного мінімуму передбачає роботу над коротким і довгим арпеджіо. Арпеджіо (італ. *arpeggio*) – це послідовне виконання звуків акорду по черзі у висхідному, низхідному або ламаному русі [6, с. 15].

Під час виконання короткого 3-звучного арпеджіо – висхідного, низхідного, «ламаного») також застосовується схема T–S–D–T. Ліва рука грає за таким самим принципом – на один бас відповідно припадає одна ланка арпеджіо (див. **приклад 9, приклад 10, приклад 11**).

Аналогічно виконується і 4-звучне арпеджіо висхідне (див. **приклад 12**), і низхідне (див. **приклад 13**). Різновид «ламаного» 4-звучного арпеджіо має аплікатуру 1–3-й та 2–4-й пальці (див. **приклад 14**).

Довге арпеджіо виконується на три октави (див. **приклад 15**).

Технічний матеріал рекомендовано доповнити поліритмічним виконанням гами, тобто права рука виконує гаму «тріолями», у той самий час ліва рука виконує гаму «дуолями» й, навпаки, права рука – «дуолями», ліва – «тріолями». Така вправа сприятиме кращій координації лівої та правої рук виконавця (див. **приклад 16**).

Отже, запропонований технічно-інструктивний матеріал сприятиме розвитку дрібної моторики пальців правої й лівої рук (із застосуванням відповідної аплікатури), вихованню чіткого метроритму та гармонічного слуху (за схемою T–S–D–T).

Список використаних джерел

1. Брояко Н. Б. Методика навчання гри на бандурі : навч. посіб. / Надія Богданівна Брояко. – Київ : КНУКіМ, 2007. – 230 с.
2. Брояко Н. Б. Теоретичні аспекти виконавської техніки бандуриста : монографія / Надія Богданівна Брояко. – Івано-Франківськ : Облдрук, 1997. – 152 с.
3. Мандзюк Л. Звукові барви бандури як результат свідомої роботи над технікою : навч.-метод. вид. / Любов Мандзюк. – Харків : Глас, 2001. – 11 с.
4. Рихлюк Л. І. Методика навчання гри на бандурі : навч. посіб. / Лариса Ігорівна Рихлюк. – Луцьк : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. – 176 с.
5. Самостійна робота бандуриста над гамами : метод. рек. [для студентів вищ. навч. закл. культури і мистецтв] / [уклад. Л. С. Мандзюк]. – Київ ; Харків : Глас, 2004. – 23 с.
6. Юцевич Ю. Є. Музика : словник-довідник / Ю. Є. Юцевич. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2003. – 352 с.

Приклад 1. Гама G-dur

на збільшення від 1 до 6 нот на один бас
та зменшення від 6 до 1 ноти на один бас

Бандура

4 3 2 2 4 3 2

1 2 3 4 1 2 3 4 1 2 3

4 3 2 1 4 3 2 1 і т. д.

4 і т. д.

4 4 4 4 4 4

5 5 5 5 5 5

6 6 6 6 6 6

System 1: Treble clef contains five-measure runs (labeled '5') in a descending sequence. Bass clef contains a simple accompaniment of quarter notes.

System 2: Treble clef contains four-measure runs (labeled '4') in a descending sequence. Bass clef contains a simple accompaniment of quarter notes.

System 3: Treble clef contains three-measure runs (labeled '3') in a descending sequence. Bass clef contains a simple accompaniment of quarter notes.

System 4: Treble clef contains eighth-note runs. Bass clef contains a simple accompaniment of quarter notes.

System 5: Treble clef contains quarter-note runs. Bass clef contains a simple accompaniment of quarter notes.

Приклад 2. Гама G-dur

на збільшення від 4 до 8 нот на один бас
та зменшення від 8 до 4 нот на один бас

Бандура

The first system of music consists of two staves. The treble clef staff contains seven chords, each spanning seven measures and indicated by a bracket with the number '7'. The bass clef staff contains single notes corresponding to the chords above.

The second system of music consists of two staves. The treble clef staff contains six chords, each spanning six measures and indicated by a bracket with the number '6'. The bass clef staff contains single notes corresponding to the chords above.

The third system of music consists of two staves. The treble clef staff contains five chords, each spanning five measures and indicated by a bracket with the number '5'. The bass clef staff contains single notes corresponding to the chords above.

The fourth system of music consists of two staves. The treble clef staff contains five chords, each spanning four measures and indicated by a bracket with the number '4'. The bass clef staff contains single notes corresponding to the chords above.

Приклад 4. Гама е-моll (мелодичний вид)

на збільшення від 1 до 4 нот на один бас
та зменшення від 4 до 1 ноти на один бас

Бандура

1 2 3 4 1 в.р. 2 в.р. 3 в.р.

3 2 4 3 2 4 1 в.р. 2 в.р. 3 в.р.

3 3 4 3 2 1 3 2 1 4 3 2 1 3 2 1 4 3 2

3 2 4 і т. д. 4 4 4 4 4 4 4 4

3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3

13

Приклад 5. Гама G-dur (терціїї)

на збільшення від 1 до 4 інтервалів на один бас
та зменшення від 4 до 1 інтервалу на один бас

3 4 3 4 3 4 3

1 2 1 2 1 2 1

Бандура

2

4
2 і т. д.

3

4

3

2

Приклад 6. Гама G-dur (сексти)

на збільшення від 1 до 4 інтервалів на один бас
та зменшення від 4 до 1 інтервалу на один бас

Бандура

Приклад 7. Гама G-dur (обернення 3-звучних акордів)

Бандура

3 2 4 і т. д.

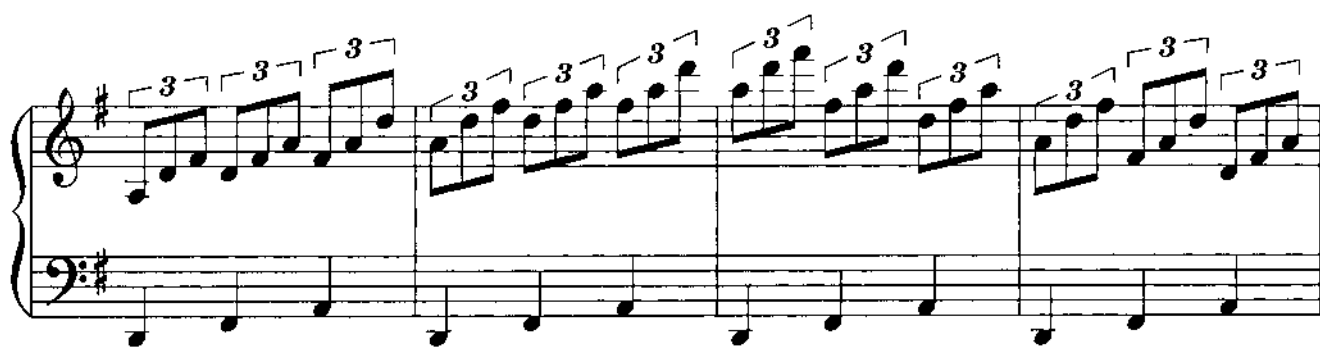
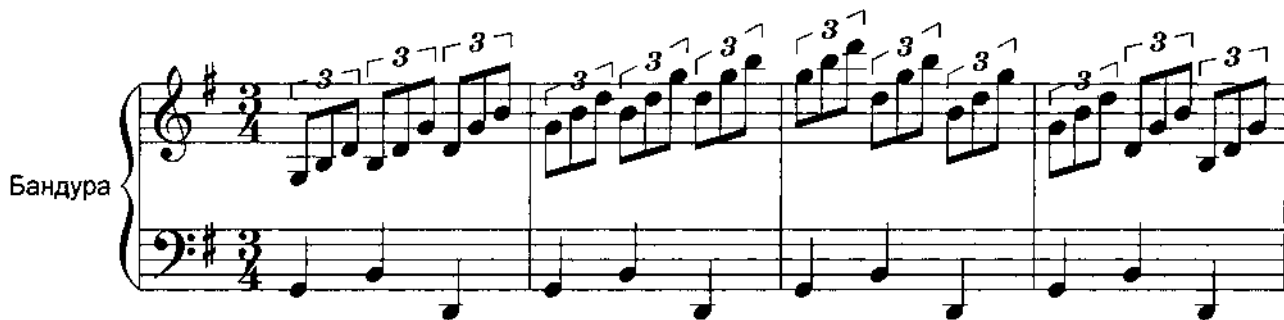
3 2 4 і т. д.

4 3 2 і т. д.

3 2 4 і т. д.

Приклад 9. Гама G-dur (арпеджіо 3-звучне висхідне)

Бандура

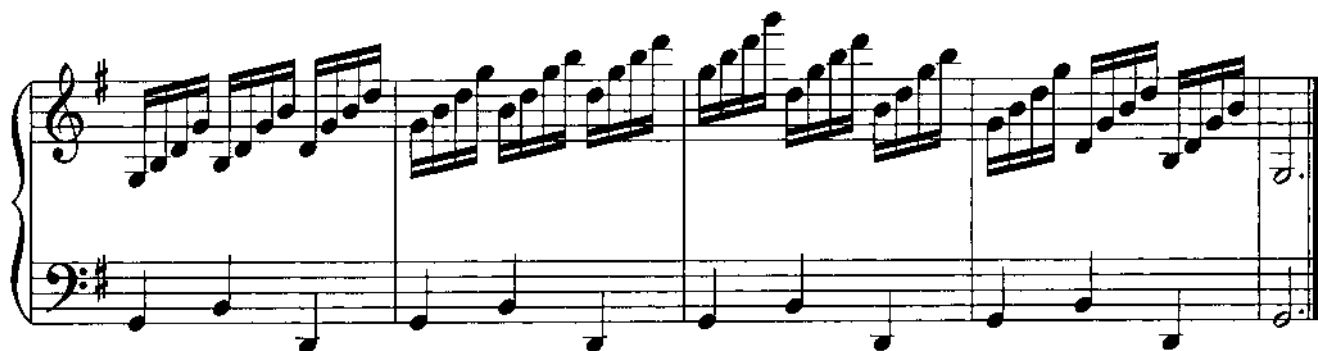
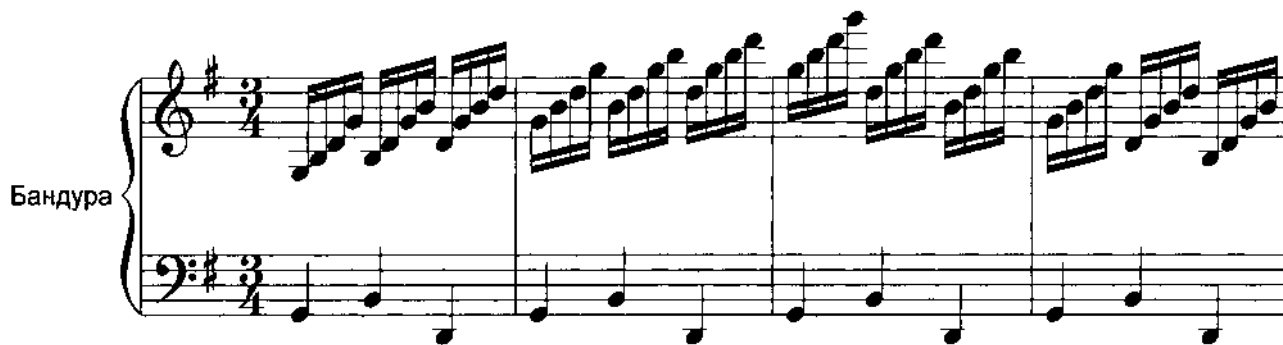

Приклад 10. Гама G-dur
(арпеджіо 3-звучне низхідне)

Бандура

Приклад 12. Гама G-dur
(арпеджію 4-звучне висхідне)

Бандура

Приклад 13. Гама G-dur (арпеджіо 4-звучне низхідне)

Бандура

4 3 2 1 і т. д.

3 2 4 і т. д.

3 2 4 і т. д.

4 3 2 і т. д.

3 2 4 і т. д.

Приклад 14. Гама G-dur (арпеджіо 4-звучне "ламане")

Бандура

The musical score is written for a Banderura in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of six systems of two staves each. The upper staff uses a treble clef and the lower staff uses a bass clef. The piece features a four-note arpeggio pattern (G-A-B-A) in the right hand, which is repeated and varied throughout. The left hand provides a simple harmonic accompaniment. Fingerings are indicated by numbers 1-4. The score concludes with a double bar line.

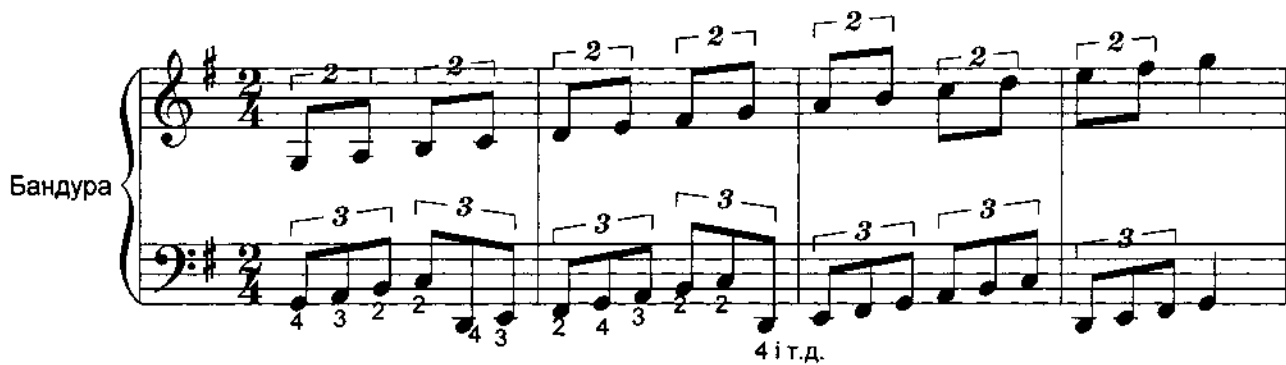
Приклад 15. Гама G-dur (арпеджіо "довге")

Бандура

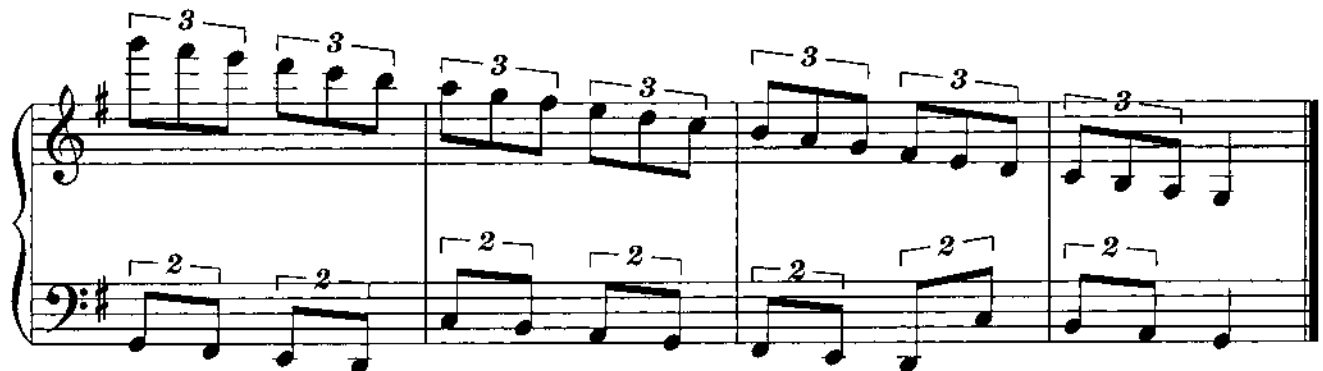
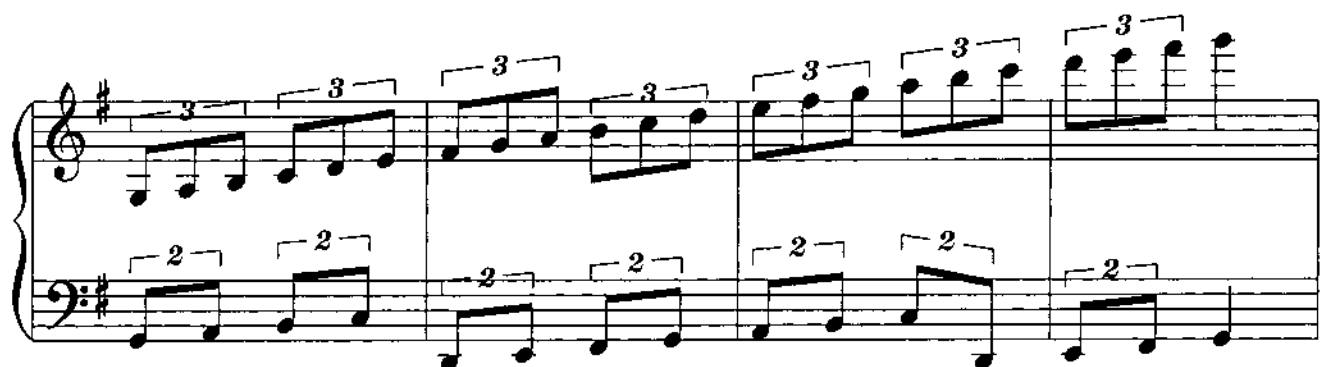
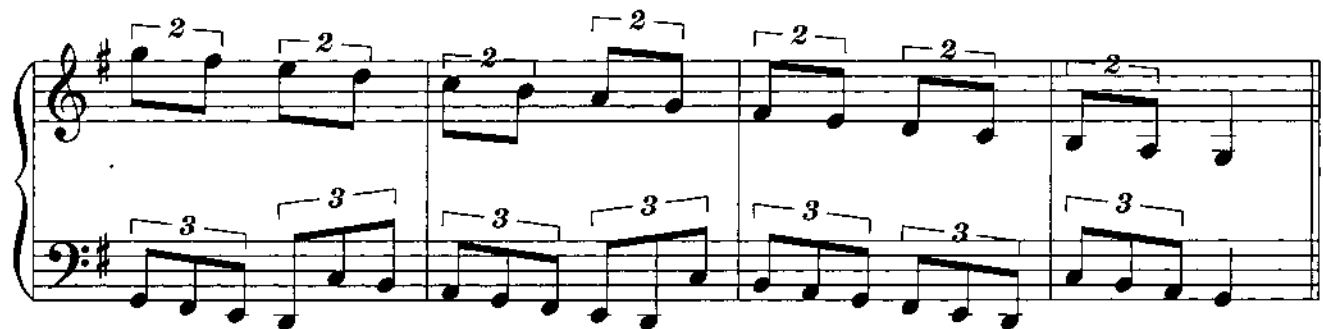
3 і т.д.

Приклад 16. Гама G-dur (поліритмія 3/2; 2/3)

Бандура

4 і т.д.

Для нотаток

Для нотаток

Начально-методичне видання

Сточанська Мирослава Петрівна
Чернецька Наталія Григорівна

Спеціальний музичний інструмент (бандура)

*Методичні рекомендації для самостійної роботи
над технічним матеріалом у класі бандури*

Редактор і коректор *Г. О. Дробот*
Технічний редактор *І. М. Калиш*

Формат 60x84 ¹/16. Обсяг 1,52 ум. друк. арк., 1,63 обл.-вид. арк.

Наклад 50 пр. Зам. 68.

Редакція, видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Винниченка, 14, тел. (0332) 29-90-65).

Свідоцтво Держ. комітету телебачення
та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.